

TOVE JANSSON

Kesäkirja

WSOY

TOVE JANSSON

Kesäkirja

ERIKOISPAINOS

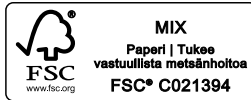
*Tove Janssonin
alkuperäiskuvituksella*

Suomentanut

KRISTIINA KIVIVUORI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Kuvitetun laitoksen ensimmäinen painos 2026

Ruotsinkielinen alkuteos

Sommarboken

Teoksen ensimmäinen painos ilmestyi 1972.

© Tove Jansson 1972 Moomin Characters™

Esipuhe © Monika Fagerholm 2017

Esipuheen suomennos © Outi Menna 2026

ISBN 978-951-0-52689-7

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
LÖNNROTINKATU 18 A, 00120 HELSINKI

PAINETTU EU:SSA

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut:
tuotevastuu@wsoy.fi

SISÄLLYS

Esipuhe	• 7
Uintiaamu	• 11
Kuutamo	• 15
Kummitusmetsä	• 17
Alli	• 23
Berenike	• 29
Haassa	• 39
Venetsialeikki	• 45
Tyven	• 53
Kissa	• 59
Luola	• 65
Maantie	• 71
Juhannus	• 75
Teltta	• 83
Naapuri	• 91
Kotitakki	• 103
Suuri muovimakkara	• 111
Rosvolaiva	• 123
Vierailu	• 129
Onkimatoja ynnä muita	• 139
Sophian myrsky	• 147
Vaarallinen päivä	• 157
Elokuussa	• 165

ESIPUHE

KUN LUIN *Kesäkirjan* ensimmäisen kerran, olin kaksitoista-vuotias, olin saanut kirjan palkinnoksi hyvästä äidinkielen-aidosta koulun kevätjuhlissa sen ilmestymisvuonna 1973. Niin ollen suhtauduin teokseen juhlallisen kunnioittavasti, jopa siinä määrin, etten pystynyt lukemaan sitä heti. Ajattelin, että minun olisi pitänyt lukea se »aikuisella tavalla» analysoiden ja ymmärtäen, että ajattomassa kesäkuvauksessa kaikki tarkoittaa oikeastaan jotain muuta. »Oikeastaan se kertoo surusta...», sanoi joku aikuinen lähipiirissäni, »oikeastaan se kertoo vanhuudesta ja kaipuusta ja kuoleman väistämättömyydestä...», sanoi joku toinen, ja niin edelleen. »Oikeastaan se kertoo Tove Janssonin omasta perheestä, hänen veljentyttärestään ja veljentyttären äidistä...» Tähän malliin. Oikeastaan. Minun oli tärkeää hahmottaa se.

Lukeminen alkoi kompastelevasti. Lopulta kyllästyin ajatteluun ja pohtimiseen ja vertauskuvien etsimiseen ja vain luin. Ja kirja teki minuun valtavan vaikutuksen: se mullisti kesän, johon astuin – aivan ihana ilmaus, »astua

kesään» kuin johonkin toiseen aikaan, toiseen maailmaan. Olin isoäiti, olin Sophia, enimmäkseen isoäiti ja enimmäkseen en kumpikaan, mutta olin kuten hekin, keskipisteessä... ja katsoin. Katsoin ympärilleni. Katsoin kaikkea, mitä näin. Katsoin maailmaa: omaa kesämaailmaani, maailmaa ylipäätään. Kaikkea mahdollista. Kaikkia asioita ja esineitä. »Asialliset asiat voivat olla hyvin kiehtovia», kuten kirjan isoäiti sanoo nuoruudenystävälleen Vernerille, joka saapuu yllätysvierailulle ja haluaa puhua vakavasti *vertauksin*.

»'Juuriverso', toisti Verner. Hän oli hetken vaiti, jatkoi sitten: 'Sinulle on varmaan suurena lohtuna, että saat elää lapsenlapsesi kanssa.'

'Lopeta jo tuo', isoäiti sanoi. 'Lakkaa jo puhumasta vertauksin, se on vanhentunut tapa. Minä puhun juuriversoista, ja heti sinä ajattelet lapsenlapsia. Minkä tähden sinä tarvitset niin paljon peitenimiä ja vertauskuvia, pelkäätkö sinä?'

»Pelkäätkö sinä?» Ja tuntui kuin tämä asenne, tämä näkemisen tapa olisi avannut minulle täysin uuden maailman – tai yksinkertaisesti maailman. Antanut rohkeuden astua sisään, nähdä ja tuntea – uteliaasti ja kiinnostuneesti. Kaikkien niiden asioiden ja esineiden keskelle, jotka ovat joskus vaikeita, koska ne täytyy hoitaa, suorittaa, käsitellä – »Pelkäätkö sinä?» Ja se voi olla vaikeampaa kuin kaikki kauniit vertauskuvat, kaikki tunteisiin liittyvät kiertoilmaukset, jotka yrittävät kertoa jostain ympäriryö-reästi, oikeastaan.

Siksi minulla ei ole juuri enempää sanottavaa.

Muuta kuin että tässä on kaikki. *Kesäkirjassa* siihen kaikkkeen kuuluu saari, siihen kuuluu meri, isoäiti ja Sophia, lapsenlapsi. Siihen kuuluu isä jossain taustalla, tekemässä töitään, ja äiti, joka on kuollut. Siihen kuuluu kesä, yksi kesä, kaikki kesät. Yksityiskohtineen. Myrsky, tyven, kallioliot, kaislikot, lahdet ja rotkot – metsä, kuopat, hyönteiset. »Tutkielma onkimadoista, jotka ovat menneet poikki» ja Bereniken kauniit pitkät hiukset –

Rantautuminen uloimmalle luodolle, johon johtaja on rakentanut ison huvilan rikkomaan näkyvyyden horisonttiin. Ja pystyttänyt taulun, jossa lukee: »Yksityisalue. Maihinnousu kielletty.» Ja nimenomaan taulun takia saareen mennään, kun se on tyhjänä.

Ja kesä, joka pimeää ja syksyä kohti kääntyessään hylkää aina lopulta.

Vaikka siihen kuinka haluaisi takertua, ajoittain luopuneena jopa viimeisistä maltin ja arvokkuuden rippeistään.

Monika Fagerholm 2017

Uintiaamu

OLI VARHAINEN, hyvin lämmin aamu heinäkuussa ja yöllä oli satanut. Paljas kallionpinta höyrysi, mutta sammal ja kallionraot olivat kosteutta tulvillaan ja kaikki värit olivat syventyneet. Kasvillisuus kuistin edessä oli sademetsää, se oli aamuhämyssä vielä, ilkeitä lehtiä ja kukkia vierä vieressä, hänen piti varoa ettei tulisi niitä katkaiseeksi kun hän siinä kulki etsimässä, käsi suun edessä ja koko ajan peläten horjahtavansa.

Mitä sinä teet? kysyi pikku Sophia.

En mitään, hänen isoäitinsä vastasi. Toisin sanoen etsin irttohampaitani, hän sitten lisäsi äreästi.

Lapsi tuli alas kuistilta ja kysyi asiallisesti: Minne sinä ne hukkasit?

Tänne, isoäiti sanoi. Seisoin tuossa, ne putosivat jonnekin pionien keskelle.

He alkoivat etsiä yhdessä.

Anna kun minä... Sophia sanoi. Sinä et pysy pystyssä. Väistä. Hän sukelsi puutarhan kukkaskaton alle ja alkoi ryömiä vihreiden runkojen keskellä, siellä oli ihanaa ja kiellettyä, maa niin musta ja pehmoinen ja siinähän ne hampaat olivatkin, valkoista ja vaaleanpunaista, suun täydeltä vanhoja hampaita. Minä löysin! huusi lapsi ja kohottautui. Pane suuhusi.

Mutta et saa katsoa, kielsi isoäiti. Se on yksityisluontoista.

Sophia piti hampaista selkensä takana. Minä tahdon katsoa, hän sanoi. Hänen isoäitinsä loksautti hampaat paikoilleen, se kävikin oikein näppärästi, ei siinä sen ihmeempää.

Milloin sinä kuolet? lapsi kysyi.

Hän vastasi: Pian. Mutta sinuun se ei kuulu vähääkään.

Miksei? kysyi lapsenlapsi.

Hän ei vastannut, hän meni kalliolle ja jatkoi siitä rotkolle päin.

Tuo on kiellettyä! huusi Sophia.

Vanhus vastasi halveksivasti: Tiedän. Et sinä enkä minä saa mennä rotkolle, mutta nyt mennään joka tapauksessa, isäsihän nukkuu eikä saa sitä tietää.

He menivät kallion yli, sammal oli liukasta, aurinko oli ehtinyt hyvän matkaa ylöspäin, ja nyt höyrysi kaikki, koko saari oli täynnä utua ja hyvin kaunis.

Tehdäänkö sinulle kuoppa? lapsi kysyi ystävällisesti.

Tehdään, hän vastasi. Iso kuoppa. Ja hän lisäsi kavalasti: Niin iso, että me mahdumme siihen kaikki.

Minkä takia? kysyi lapsi.

He kävelivät niemennokkaan päin.

Näin kaukana minä en ole ollut vielä koskaan, sanoi Sophia. Oletko sinä?

En, hänen isoäitinsä vastasi.

He menivät kauimmaiseen kärkeen asti, missä kallio upposi veteen pengermittäin, ne olivat toinen toistaan tummempia ja jokaista askelmaa, joka vei alas pimeyttä kohti, reunusti vaaleanvihreä röyhelö meriruohoa, se huojui edestakaisin veden liikkeiden mukaan.

Minä tahdon uimaan, sanoi lapsi. Hän odotti vastustusta, mutta sitä ei tullut. Ja niin hän riisuutui, hitaasti ja arastellen. Ei voi luottaa sellaiseen; joka aina vain antaa kaiken tapahtua. Hän pisti jalkansa veteen ja sanoi: Kylmää.

Tietysti se on kylmää, vanha nainen vastasi. Hänen ajatuksensa olivat muualla. Mitä sinä sitten kuvittelit?

Lapsi liukui veteen vyötäisiään myöten ja odotti jännittyneenä.

Ala uida, hänen isoäitinsä sanoi. Sinähän osaat.

Tässä on syvää, ajatteli Sophia, hän on unohtanut, etten minä ole koskaan uinut näin syvässä ilman että joku on ollut mukana. Ja niin lapsi nousi takaisin ylös, istahti kalliolle ja ilmoitti: Näyttää tulevan kaunis ilma tänään.

Aurinko oli ehtinyt korkeammalle. Koko saari kimmelsi, ja meri, ja ilma oli hyvin kevyttä.

Minä osaan sukeltaa, Sophia sanoi. Tiedätkö sinä, milaista se on kun sukeltaa?

Hänen isoäitinsä vastasi: Tiedänhän minä. Pitää hellitää kaikesta, ottaa vauhtia ja sitten vain sukeltaa. Levien hipaisu tuntuu pitkin sääriä, ne ovat ruskeita ja vesi on kirkasta, ylempänä se vaalenee, ja siinä on kuplia. Sitten pitää vain liukua. Olla hengittämättä ja liukua, ja kääntyä ja kohota, tai antaa itsensä kohota. Ja sitten hengitetään ulos. Ja kellutaan. Ei muuta kuin kellutaan.

Ja silmät ovat koko ajan auki, sanoi Sophia.

Niin tietysti. Eihän kukaan sukella avaamatta silmiään.

Uskotko että minä osaan sukeltaa, vaikken sinulle näytäkään? kysyi lapsi.

Uskon, uskon, isoäiti vastasi. Pue yllesi nyt, niin kerehtään kotiin ennen kuin isäsi herää.

Väsymys alkoi tuntua hiljalleen. Kun päästään kotiin, hän ajatteli, kun päästään sisälle taas, taidan nukkua vähäsen. Ja täytyy muistaa sanoa lapsen isälle, että se vieläkin pelkää syvää vettä.

Kuutammo

KERRAN HUHTIKUUSSA oli täysikuu ja koko merta peitti jää. Sophia heräsi ja muisti, että oli tultu saareen taas ja että hänellä oli oma sänky koska hänen äitinsä oli kuollut. Hellassa paloi vielä valkea ja liekit loimusivat katossa, jonne saappaat oli ripustettu kuivumaan. Hän astui lattialle, joka oli hyvin kylmä, ja katsoi ulos ikkunasta.

Jää oli musta, ja keskellä jäätä hän näki hellanpesän avatun luukun ja valkean joka paloi, siinä oli kaksi pesäluukkua aivan lähekkäin. Toisessa ikkunassa valkeat paloivat maan sisässä ja kolmannesta hän näki koko huoneen kahdena peilikuvana, matkalaukut, kirstut ja laatikot kannet auki ammottaen, ne olivat täynnään sammalta ja lunta ja kuivaa heinää, kaikki oli auki ja kaikessa oli pohjana sysimusta varjo. Kalliolla hän näki kaksi lasta ja niiden lävitse kasvoi pihlaja. Täivas niiden takana oli tummansininen.

Hän meni takaisin sänkyyn ja katseli valkeaa, joka hypeli katossa, ja sillä aikaa saari tuli lähemmäksi mökkiä. Lähemmäksi ja lähemmäksi. He nukkuivat rantaniityn vieressä, heillä oli peitossa lumilaikkuja, ja heidän allaan jää tummeni ja alkoi liukua, lattiaan aukesi aivan hiljaa railo ja kaikki heidän matkalaukkunsa lipuivat kuun

vanaan. Jokainen laukku oli auki ja täynnä sammalta ja pimeää ja katosi ainiaaksi.

Sophia ojensi kätensä ja vetäisi isoäitiä letistä, hyvin varovaisesti. Isoäiti heräsi heti. Kuule, Sophia kuiskasi. Minä näin ikkunassa kaksi valkeaa. Minkä takia niitä on kaksi eikä yksi?

Isoäiti mietti ja vastasi: Siksi että meillä on kahdet lasit ikkunoissa.

Hetken päästä Sophia kysyi: Oletko varma, että ovi on kiinni.

Auki se on, hänen isoäitinsä vastasi. Se on aina auki, voit nukkua aivan rauhassa.

Sophia kääriytyi peittoonsa. Hän antoi koko saaren ajautua jälle ja siitä horisonttiin asti. Vähän ennen kuin hän nukahti, nousi isä panemaan lisää puita pesään.

Kummitusmetsä

MEREN PUOLELLA saarta kallion takana oli vyöhyke kuollutta metsää. Siltä puolen kävi tuuli, ja monta sataa vuotta oli metsä yrittänyt kasvaa päin myrskyjä ja saanut aivan omalaatuisen ulkonäön. Jos souti siitä ohi, näki selvästi, miten jokainen puu kurkotti pois tuulen alta, ne menivät kyyryyn ja solmuun ja usein ryömivät maata myöten. Ajan oloon rungot katkesivat tai sitten lahosivat ja vajosivat, kuolleet puut joko tukivat tai murskasivat niitä joilla vielä oli latvassa vihreää, ja ne kaikki yhdessä olivat kuin takkuinen massa itsepäistä alistumusta. Maassa kiiksi ruskea havuneulaspeite paitsi niissä kohdin, missä kuuset olivat päättäneet ryömiä maata myöten eikä seisoa, niiden vihreys rehotti kuin uhkeassa raivossa, kosteana ja loistavana kuin viidakossa. Metsää sanottiin kummitusmetsäksi. Verkkaisen vaivan alaisena se oli kasvanut muotoonsa, ja säilymisen ja häviön raja oli niin arka, ettei pieninkään muutos ollut ajateltavissa. Jos olisi raivattu aukko tai eroteltu maahan vajonneita runkoja, olisi kummitusmetsä saattanut tuhoutua. Suovettä ei saanut johtaa pois, tiiviin suojamuurin taakse ei saanut mitään istuttaa. Kauimpana tiheikössä, aina pimeinä pysyvissä onkaloissa asui lintuja ja pikkueläimiä, tynnellä ilmalla saattoi kuulla

siipien suhinaa tai äkillistä kápälien rapinaa. Nämä eläimet eivät koskaan tulleet näkyviin.

Saaren alkuaikoina perhe yritti saada kummitusmetsästä karmivamman kuin se oli. Veneellä käytiin tuomassa kantoja ja kuivia katajia naapurisaarista, valtavia kappaleita rapissutta ja haaltunutta kauneutta, saaren yli raahattaessa ne taittuivat ja katkeilivat raivaten leveitä tyhjiä teitä sille paikalle asti, missä niiden oli määrä seistä. Isoäiti huomasi, ettei tästä mitään hyvää syntyisi, mutta ei puhunut mitään. Jälkeenpäin hän siivosi veneen ja odotti, kunnes toiset olivat kyllästyneet kummitusmetsään. Sitten hän meni sinne yksikseen. Ryömi hitaasti vesikuopan ja saniaisten ohi, ja väsyttyään meni maahan pitkäkseen ja katseli ylös harmaan naava- ja oksaverkon lävitse. Toiset kysyivät, missä hän oli ollut, ja hän vastasi että oli tainnut vähäsen nukkua.

Kummitusmetsän takana saari muuttui puistoksi, siellä vallitsi järjestys ja kauneus, roskat korjattiin pienintä risua myöten maan ollessa märkänä kevätsateesta, sen jälkeen kulki vain kapeita polkuja niemestä niemeen ja alas hiekkarantaan. Vain maalaiset ja kesävieraat kävelevät sammalissa. Eivät he tiedä, eikä siitä voi kyllin usein huomauttaa, että sammal on arinta mitä maa päällensä kantaa. Siihen kun astuu kertaalleen, niin sammal sateen tultua kohoaa, toisella kerralla se ei kohoa. Jos kolmannen kerran kävelee sammalta myöten, se kuolee. Se on niin kuin haahkat, ne eivät palaa enää koskaan, kun ne on kolmannen kerran säikäytetty pesästään. Johonkin aikaan heinäkuuta sammal koristautui keveillä pitkävartisilla ruohoilla. Röyhät avautuivat täsmälleen samalla etäisyydellä maasta ja

keinuiivat tulessa kaikki yhtäaikaa niin kuin sisämaan niityillä, koko saarta peitti silloin laheanlämmiin huntu, joka hädin tuskin näkyi ja oli viikon päästä poissa. Mikään ei voinut luoda yhtä voimakasta koskemattoman luonnon ja erämaan mielikuvaa.

Mutta kummitusmetsässä istui isoäiti ja veisteli outoja eläimiä. Hän teki niitä oksista ja puunkappaleista ja antoi niille käpälät ja kasvot, mutta ulkomuoto oli niillä vain viitteellinen, ei koskaan liian selvä. Niissä säilyi puun sielu, selkien ja jalkojen mutkissa oli kasvamisen oma tutkimaton muoto, ne olivat lahoavaa metsää edelleenkin. Toisinaan isoäiti veisti niitä suoraan jostain kannosta tai rungosta. Hänen puueläimensä karttuivat karttumistaan. Ne istuivat puihin kiinnitettyinä tai hajasäärin, runkoon nojaten tai maahan vajonneina, raajat ojossa ne vaipuivat suoveteen, tai ne makasivat rauhallisesti käppyrässä puun juurella ja nukkuivat. Joskus tuollainen eläin oli pelkkä profiili varjon keskellä, joskus niitä oli kaksi tai kolme yhdessä, tappeluun tai rakkauteen syventyneinä. Isoäiti käsitteli vain vanhaa puuta, muotonsa jo löytänyttä, toisin sanoen hän huomasi ja valikoi vain sellaista puuta, joka ilmaisi mitä hän tahtoi.

Kerran isoäiti löysi hiekasta ison valkoisen selkänikaman. Se oli liian kova käsiteltäväksi, mutta ei se olisi kauniimmaksi voinut enää tullakaan, ja niin hän vei sen kummitusmetsään sellaisenaan. Hän löysi luita vielä lisääkin, valkoisia tai harmahtavia, ne kaikki oli meri huuhtonut maihin.

Mitä sinä puuhaat? kysyi Sophia.

Leikin, vastasi isoäiti.

Sophia ryömi sisälle kummitusmetsään ja näki kaiken, mitä hänen isoäitinsä oli tehnyt. Onko tämä taidenäyttely? hän kysyi. Isoäiti sanoi, ettei tässä ollut mistään veistoksista kysymys, veistokset ovat jotain ihan muuta.

He alkoivat yhdessä kerätä luita rannoilta.

Etsiminen ja kerääminen ovat aivan oma lukunsa, silloin ei nimittäin näe mitään muuta kuin mitä etsii. Puolukoita poimiessa näkee vain sen mikä on punaista ja luita etsiessä näkee vain kaiken valkoisen, kulkipa missä hyvänsä ei näe muuta kuin lunta. Toisinaan ne ovat neulanohuita, ylen hienoja ja hauraita, ja niitä on kannettava hyvin varoen. Toisinaan ne ovat valtavan isoja paksumia reisiluita tai kylkiluuhäkkeitä, hiekkiaan hautautuneina kuin laivahylyn kaaripuut. Niitä on tuhannenmuotoisia, jokaisella on oma rakenteensa.

Sophia ja isoäiti asettivat kaiken löytämänsä kummitusmetsään, heillä oli tapana mennä sinne hämärän aikaan. Maa puiden alla koristettiin valkoisilla arabeskeilla, ne olivat kuin merkkikieltä, ja saatuaan kuvion valmiiksi he jäivät istumaan ja hiukan juttelemaan ja kuuntelivat lintujen liikahtuksia tiheiköstä. Kerran lähti jostain teeri lentoon, erään toisen kerran he näkivät hyvin pienen pöllön. Se istui oksalla erottuen varjo-kuvana iltataivasta vasten. Saarella ei ollut koskaan ennen käynyt yhtään pöllöä.

Eräänä aamuna Sophia löysi virheettömän pääkallon, se oli jonkin ison eläimen pää, hän löysi sen itse. Isoäiti arveli sitä hylkeenpääksi. He kätkivät sen koriin ja odottivat iltaan. Auringonlasku oli sinä iltana pelkkiä punaisen vivahteita, valo virtasi yli saaren kaikkialta ja teki

punaiseksi itse maankin. He veivät kallon kummitusmetseen, siellä se loisti kaikkine hampaineen.

Yhtäkkiä Sophia alkoi kirkua. Vie se pois! hän huusi. Vie se pois! Isoäiti otti hänet oikopäätä syliin mutta katsoi parhaaksi olla vaiti. Pian Sophia nukahti. Siinä istuessaan isoäiti suunnitteli hiekkarantaan taloa tulitikkulaatikoista ja mustikoiden istuttamista talon taakse, laiturinkin voisi tehdä, ja hopeapaperista ikkunat.

Sitten puueläimet saivat häipyä omaan metsäänsä. Arabeskit vajosivat maahan ja sammaltuivat vihreiksi, puut liukuivat aikaa myöten yhä syvemmas sylikkään. Hämärän tullen isoäiti usein meni kummitusmetsään yksikseen. Mutta päivällä hän istui kuistin portailla tekemässä kaarnaveneitä.

Jansson oli kirjailija, jolla oli kyky nostaa esiin pienten maailmojemme arvokkuus.

ALI SMITH

Kesäkirja julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 1972. Vielä vuosikymmeniä myöhemmin tarina on yhtä elinvoimainen kuin ensi kertaa ilmestyessään. *Kesäkirja* on kertomus kuusivuotiaan Sophian, hänen isänsä ja isoäitinsä kesänvietosta Suomenlahden saarella. Ennen muuta se kuvaa vanhan naisen ja pienen tytön ainutlaatuista ystävyyttä. He elävät lähellä toisiaan, ja heitä ympäröi se unelma kesästä, joka tunnetaan vain täällä pohjolassa.

Sisältää Tove Janssonin kuvituksen ja Monika Fagerholmin esipuheen.